

**ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นจากการเติบโต
ของแหล่งท่องเที่ยว
ในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย**

ผศ.ดร.ฐิรัชญา มณีนคร

อาจารย์ประจำภาควิชาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยขอนแก่น
thirachaya@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นจากการเติบโตของแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์ คือ ผู้นำชุมชนและมักคฤเทศ์ท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลพิมาย 1 คน เจ้าหน้าที่นำชมอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย 5 คน และผู้มัคคฤเทศ์ จากโรงเรียนพิมายวิทยา จำนวน 20 คน รวมทั้งหมด 26 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

ขนาดของความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสถิติทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for The Social Sciences หรือ SPSS) จำนวนค่าสถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าสูงสุดและค่าต่ำสุด ส่วนข้อมูลที่เป็นคำถามปลายเปิดได้สรุปเป็นความเรียง

ผลการศึกษาพบว่า

การพัฒนาการทางด้านการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

ด้านเศรษฐกิจ การคมนาคมภายในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ได้แก่ ความสะดวกสบายด้านสาธารณูปโภค

ด้านสังคม มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ได้แก่ การมีเวลาอยู่ร่วมกันภายในครอบครัว ส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ได้แก่ สถานบันเทิงและสถานบริการ

ด้านวัฒนธรรม มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ได้แก่ เทศกาลและงานประเพณี ส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ได้แก่ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับวิถีชีวิตดั้งเดิม

ด้านสิ่งแวดล้อม มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ได้แก่ มลภาวะทางอากาศ เสียง และกลิ่น ส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของจำนวนรถยนต์

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ปรากฏว่ามีการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมายมากที่สุดด้านวัฒนธรรม ส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมายน้อยที่สุดด้านสังคม และมีการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมายอยู่ในระดับมาก

การวิเคราะห์ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

การศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์พิมายที่ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและสภาพสังคมของชุมชนเทศบาลตำบลพิมาย ซึ่งมีผลกระทบของการท่องเที่ยว 2 ลักษณะ ได้แก่ ผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบ โดยแบ่งตามด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบด้านบวกมากที่สุดได้แก่ การประกอบอาชีพหลักและอาชีพรอง รองลงมา มูลค่าราคาที่ดินในชุมชน ผลกระทบด้านลบมากที่สุด ได้แก่ การใช้จ่ายในครอบครัว รองลงมาปัญหาทางเศรษฐกิจ ร้อยละ 71-75 (ค่าเฉลี่ย 3.63) และการว่างงานของสมาชิก

ด้านสังคม ผลกระทบด้านบวกมากที่สุด ได้แก่ การท่องเที่ยวสร้างงานสร้างอาชีพก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน รองลงมา การท่องเที่ยวสร้างความเจริญมาสู่หมู่บ้านและความสถาบันบันเทิงที่อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลพิมายอยู่ภายใต้การควบคุมของเทศบาลตำบลพิมาย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันอาชญากรรม มีการพัฒนาความรู้ควบคู่กับคุณธรรม ด้านวัฒนธรรมมีการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณี ด้านสิ่งแวดล้อม รมรณรงค์ให้ชุมชนและเยาวชนให้รักษาสีงแวดล้อม แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมายจะต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืน

ด้านวัฒนธรรม ผลกระทบด้านลบมากที่สุด ได้แก่ การใช้ยาสูบ รองลงมา การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับชีวิตและอาหารท้องถิ่น ผลกระทบด้านลบมากที่สุด ได้แก่ การท่องเที่ยวทำให้ความศรัทธา และความเชื่อดั้งเดิมเสื่อม

ด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบด้านลบมากที่สุด ได้แก่ การท่องเที่ยวทำให้ชาวบ้านรักษาและหวงแหนสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รองลงมา ความสะอาดของห้องน้ำห้องส้วม ผลกระทบด้านลบมากที่สุด ได้แก่ ความแออัดในการจัดสรรพื้นที่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว รองลงมา การท่องเที่ยวทำให้เกิดสิ่งปลูกสร้างที่บดบังทัศนียภาพอันสวยงามและการท่องเที่ยวทำให้ขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น

ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้ง 4 ด้านสามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมายให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืน ดังนี้

1. การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ รวมถึงวัฒนธรรมอันดีงามภายในท้องถิ่น
2. การบูรณะ ปฏิสังขรณ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ให้มีความมั่นคงแข็งแรง
3. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น ในลักษณะของเครือข่ายประชาสังคมจากทุกภาคส่วน
4. การสร้างผลตอบแทนด้านเศรษฐกิจให้ควบคู่ไปกับกิจกรรมการอนุรักษ์
5. การสร้างจิตสำนึกในการเคารพกฎกติกาทางสังคม
6. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ร่วมกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ให้มีความสมบูรณ์

คำสำคัญ: ผลกระทบของการท่องเที่ยว, นักท่องเที่ยว

อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย, ชุมชนท้องถิ่น

ABSTRACT

This research was survey research. The objectives of this research were study the impact of tourism to local community in the area of Phimai Historical Park; 1) To study tourism development of Phimai Historical Park 2) To study tourism activities in Phimai Historical Park 3) To study tourism impact to the ways of life and social community of Phimai District 4) To proposed the guidelines for sustainable tourism development in Phimai Historical Park. The population studied were two groups; the sampling for interviews were community leaders and local tourist guides: Phimai Lord Mayor, Phimai Historical Park officer 5 people and youth tourist guides from

Phimai Witiya 20 students; total 26 people by using purposive sampling. Size of deviation 5 percent, the SPSS program was used for the data analysis through the use of statistical value, frequency distribution, percentage, mean, standard deviation being both maximum and minimum value, but the data with open-ended questions had been summarized as an essay.

The findings were:

Tourism development of Phimai Historical Park;

Economic side: Transportation within community has been changed the most. The section which has been changed lowest was convenient of public utility.

Social side: The most changing was time sharing within family. The section which has been changed lowest was entertainment and service complex.

Cultural side: The most changing was time and place for the religious and traditional festival. The section which has been changed lowest was using technology with authentic life.

Environmental side: The most changing was air, sound and smell pollution. The section which has been changed lowest was increasing car.

From the study, tourism changing of Phimai Historical Park found that the most changing was cultural side. The section which has been changed lowest was social side and the tourism changing of Phimai Historical Park was at high level.

Analysis the tourism impacts from tourism development in Phimai Historical Park

The study of analysis the tourism impacts from tourism development in Phimai Historical Park emphasize on the ways of life and social environment of Phimai community. Therefore, tourism impacts have two types to consist of positive impact and negative impact by the side as follows:

Economic side: The most positive impact was consist of main career and assistant career, and the second was land's value in community. The most negative impact was family's spending and the second was economic problem about 71-75 percent (Mean was 3.63) and unemployed of members.

Social side: The most positive impact was career of tourism, it built revenue to community, and the second was civilization that tourism brings civilize to community and set up cooperation in community. The most negative impact was career, emphasize on local people have been taken by outsider, and the second was education of local people never growth and tourism brought criminal problem.

Cultural side: The most positive impact was using language, and the second was applying technology to the ways of life and local food. The most negative impact was tourism could made belief and authentic belief to deteriorated.

Environmental side: The most positive impact was tourism could made local people take care environment, and the second was clean toilet. The most negative impact was crowded areas in tourism resources, and the second was the high building setting up cover beautiful views and tourism made more rubbish.

Guidelines for sustainable tourism development in Phimai Historical Park

From the interviewing community leader and local tourist guides regarding guidelines for tourism development found that the guidelines for economic development, should have more supporting and developing local tourist guides for increasing revenue to the community and should have developing quality of local products. For social side, should managed entertainment complex in Phimai area by under controlling of Phimai Municipal. For cooperation, should have

participation with local community in terms of prevent crimes by developing throughout knowledge and merit system. Cultural side, should support and conservation in tradition. For environment, should have convince the community and youth to concern the environment. Guidelines for tourism development in Phimai Historical Park should have community participation for proper and sustainment, as follow;

The impact that happened 4 both of a side, can bring the guidelines for tourism development in Phimai Historical Park for proper and sustainment, as follow;

1. Heritage and antiques conservation, including good culture within local community.
2. Restoration, ancient remains, antiques, for strongly sustaining.
3. Participating in tourism development of local community, in the characteristic of social network from every sectors.
4. Building economic rewards with conservation activities.
5. Building conscious activities in respect the social rules.
6. Participating in natural environment conservation, cooperate with natural environment development for completeness.

Keywords: Impact of tourism, Phimai Historical Park, Tourist. Local communities

บทนำ

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยมีการเติบโตและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งการพัฒนาทางด้านองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย นักท่องเที่ยว การตลาดการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว และการต้อนรับอย่างมีไมตรีจิตร รวมไปถึงการพัฒนาชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจากการพัฒนาทางการท่องเที่ยวและการมาเยี่ยมชมเยือนของนักท่องเที่ยวนั้น อาจนำมาซึ่งผลกระทบทางการท่องเที่ยวทั้งทางด้านบวกและลบที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้ กิจกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นส่วนสำคัญของการหารายได้และยังผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้น มีการกระจายรายได้ออกไปสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างงาน สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ในท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ กระตุ้นการขยายตัวของเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการใช้จ่าย โดยเริ่มตั้งแต่การเดินทาง

การรับประทานอาหาร การใช้บริการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ การซื้อสินค้าของที่ระลึก การรับฝากรถยนต์ การพักผ่อนและบริการอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดการขยายตัวของบริการต่าง ๆ ทำให้รายได้ภายในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น (อุดม บัวศรี และคณะ, 2539 หน้า 2-3)

ประเทศไทยมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีผู้คนหลายเชื้อชาติอยู่อาศัยในภูมิภาคต่าง ๆ โดยมีการดำเนินชีวิตตามแนวทางความเชื่อและความศรัทธาของกลุ่มตนเอง มีการแสดงออกในรูปแบบวิถีชีวิต เฉพาะตัวสืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรม (กรมสามัญศึกษา, 2541, หน้า 12) จากเงื่อนไขและสถานการณ์ในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ ที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศนั้นพบว่าสังคมไทยมีเอกลักษณ์ความเป็นไทย มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมมาชยาวนาน มีความรักสงบ สมานฉันท์ เอื้ออาทร เกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นสังคมที่ยึดหยุ่น เปิดกว้าง สามารถประสานผลประโยชน์ท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมที่หลากหลาย (สำนักงานกฤษฎีกา, 2544, หน้า 9)

ในการวิเคราะห์บริบทของประเทศไทย ผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้มีการพึ่งพาอาศัยกันในด้านเศรษฐกิจมากขึ้นมีความเป็นไปได้ที่ประเทศไทยจะเป็นศูนย์กลางทางการเงินและเป็นแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม จะทำให้สังคมเป็นลักษณะของครอบครัวขนาดเล็ก มีการแสดงออกทางเพศสูงขึ้น มีความหลากหลายและไร้พรมแดน วิถีชีวิตของคนเมืองจะขาดความสัมพันธ์แบบดั้งเดิม มีความหุนหันพลุกพล่าน บริโภคสื่อหลากหลายชนิด เกิดปัญหาสังคมมากขึ้น ทำให้คนในสังคมต้องมีการปรับตัวเพื่อการอยู่รอด แต่ทั้งนี้ยังมีแกนสำคัญที่จะทำให้สามารถดำรงอยู่ได้ คือ เอกลักษณ์ชนบทไทย ค่านิยมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น และในเรื่องของสิ่งแวดล้อมนั้นถูกทำลายมากขึ้นด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ก่อให้เกิดปัญหามลพิษ สารพิษและวิกฤติทรัพยากรธรรมชาติอันจะส่งผลให้เกิดความขาดแคลนและมีมูลค่าสูงขึ้น (ชัยสิทธิ์ คำรงวงศ์เจริญ, 2550, หน้า 2) เอกลักษณ์ชนบทไทยไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของไทย จึงถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นหนึ่งในทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ซึ่งมีอยู่ทั้งหมดสามประเภทด้วยกัน ประเภท

ที่หนึ่ง คือ ทรัพยากรประเภทธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ หาดทรายชายทะเลและอุทยานแห่งชาติ ประเภทที่สอง คือ ทรัพยากรประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน ศาสนาสถาน ได้แก่ แหล่งโบราณคดี อุทยานประวัติศาสตร์ และวัดวาอาราม ส่วนทรัพยากรประเภทสุดท้าย คือ ประเภทวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต (สายสุนีย์ สิงห์ทัศน์, 2548)

การท่องเที่ยวเกี่ยวกับอารยธรรมขอมในเขตพื้นที่อีสานใต้ถือเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านโบราณสถานสำคัญที่ได้รับการพัฒนาส่งเสริมและมีการประชาสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการบูรณะปราสาทต่าง ๆ ให้มีสภาพที่สมบูรณ์ ตลอดจนมีการจัดกิจกรรมเสริม เช่น การจัดกิจกรรม ทัวรสัตว์และการจัดประเพณีเสริม การแสดง แสง สี เสียง ที่เป็นการส่งเสริมเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การท่องเที่ยวเกี่ยวกับอารยธรรมขอมในปัจจุบัน โดยเฉพาะ “ปราสาทหิน” ต่างก็ได้รับความสนใจจากคนต่างชาติเป็นจำนวนมาก หรือแม้กระทั่งคนไทยเองก็ยังให้ความสนใจไม่น้อย พื้นที่ที่เรียกว่าเป็นแหล่งอารยธรรมขอมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ได้แก่ เขตอีสานตอนล่าง โดยเฉพาะ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ และ จังหวัดศรีสะเกษ (เชิดศักดิ์ ฉายถวิล และคณะ, 2550, หน้า 89)

อุทยานประวัติศาสตร์พิมายเป็นสถานที่ทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งที่มีความสำคัญที่สุดของประเทศไทย จากการเป็นปราสาทหินที่ใหญ่ที่สุดในประเทศและได้รับการเสนอชื่อให้เป็นแหล่งมรดกโลกแหล่งล่าสุดของประเทศไทย (WTO, 2006) วัตถุประสงค์ของการสร้างอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย นี้ก็เพื่อเป็นพุทธสถานในลัทธิมหายาน ซึ่งสร้างขึ้นในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 16-17 และมีการต่อเติมอีกครั้งในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ราวต้นพุทธศตวรรษที่ 18 (ธิดา สาระยา, 2541) รูปแบบปราสาทเป็นแบบศิลปะเขมร และเป็นต้นแบบเดียวกันกับปราสาทนครวัด (ภาควิชา น้อยวัฒน์, 2549) ที่มีความงดงามและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมได้อย่างมากและเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นนี้มีผลกระทบต่อการณ์อนุรักษ์และการจัดการที่เหมาะสม และด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของนักท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวอาจถูกทำลายด้วยความโลภของนักท่องเที่ยวผู้ไม่หวังดี อันสืบเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์และความเจริญทางเทคโนโลยี

ด้านต่าง ๆ ยังผลให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรการท่องเที่ยวและทรัพยากรทางธรรมชาติภายในบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์เพิ่มมากขึ้น (ชัยสิทธิ์ คำรงวงศ์เจริญ, 2550, หน้า 3)

จากศึกษาภาพทางการด้านการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมายนั้น ก่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่และชุมชนให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพและรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงภาครัฐและเอกชนในเชิงบูรณาการไม่ว่าจะเป็นการบูรณะปราสาทหินพิมาย และการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเทศบาลตำบลพิมายมีการเปลี่ยนแปลงไป ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นเพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมายอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นจากการเติบโตของแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการทางการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย
2. เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและสภาพสังคมของชุมชนเทศบาลตำบลพิมาย
4. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมายให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืน

สมมุติฐานการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจกับรูปแบบการดำเนินชีวิตและสภาพสังคมของชุมชนเทศบาลตำบลพิมาย
2. ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวด้านสังคมกับรูปแบบการดำเนินชีวิตและสภาพสังคมของชุมชนเทศบาลตำบลพิมาย

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมกับรูปแบบการดำเนินชีวิตและสภาพสังคมของชุมชนเทศบาลตำบลพิมาย

4. ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อมกับรูปแบบการดำเนินชีวิตและสภาพสังคมของชุมชนเทศบาลตำบลพิมาย

ขอบเขตของการวิจัย

1. พื้นที่ของการศึกษาวิจัย ได้แก่ เทศบาลตำบลพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำชุมชน มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และชาวบ้านในชุมชนเทศบาลตำบลพิมาย ที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

คำสำคัญ (Keywords) ของการวิจัย

1. ผลกระทบของการท่องเที่ยว (Impact of Tourism) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อสังคมปัจจุบัน ซึ่งอาจจะส่งผลในทางบวกหรือทางลบก็ได้ ผลกระทบทางด้านการท่องเที่ยวสามารถจำแนกได้ 4 ด้าน คือ ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านสังคม ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม และผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม (บุญเลิศ จิตต์วัฒนา, 2548)

2. อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย (Phimai Historical Park) หมายถึง เมืองโบราณและปราสาทหินพิมายซึ่งได้รับการพัฒนาให้เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ของชาติในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (นคร สำนะทิพย์, 2545)

3. นักท่องเที่ยว (Tourist) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่เดินทางท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

4. ชุมชนท้องถิ่น (Local Communities) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อาศัยในเทศบาลตำบลพิมาย ซึ่งเป็นพื้นที่บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

5. การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมสัมผัสเสมออย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด หรือไม่มีเลยอย่างยั่งยืน (บุญเลิศ จิตต์วัฒนา, 2548)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงพัฒนาการทางการท่องเที่ยวและรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

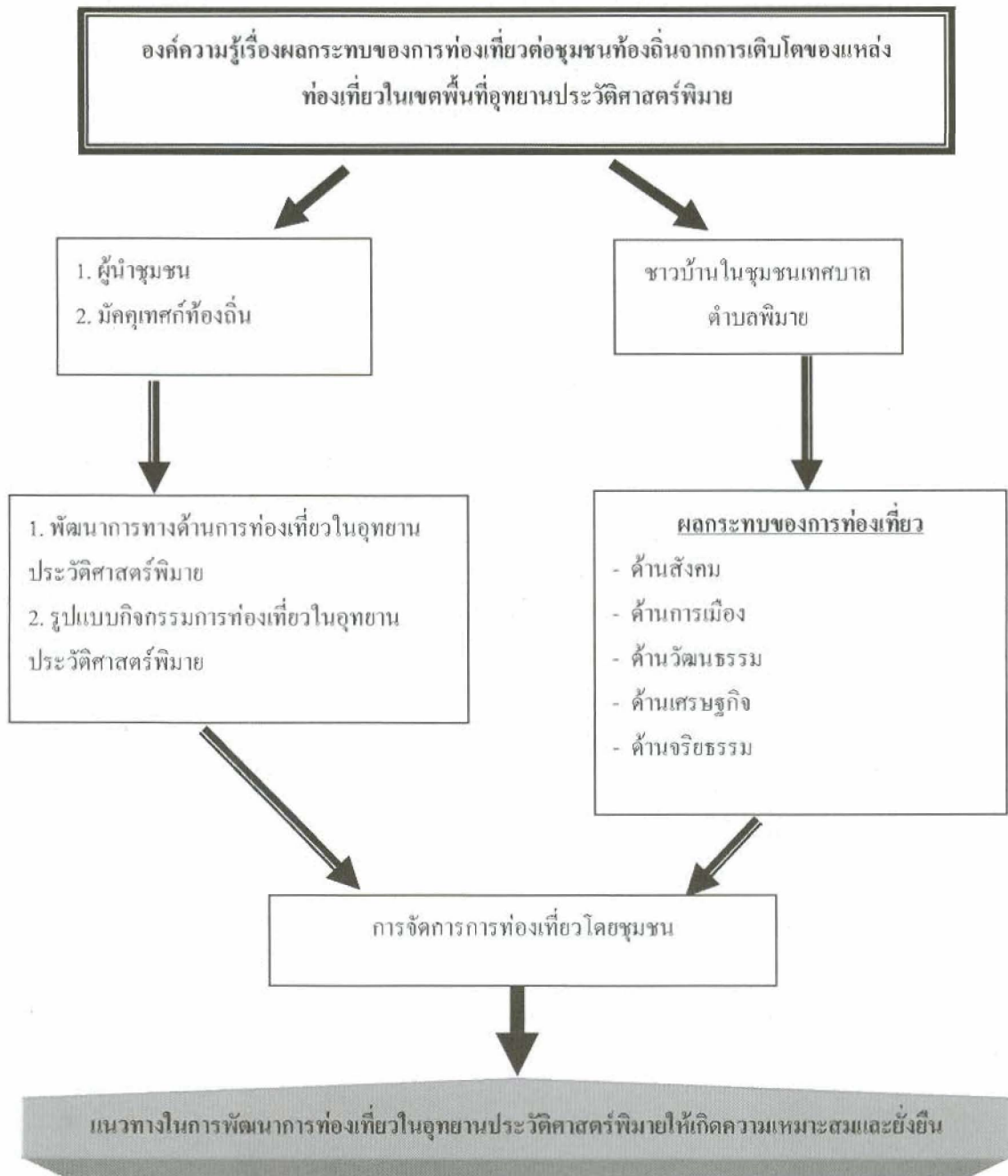
2. ทราบถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวทั้งด้านบวกและลบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมายที่ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและสภาพสังคมของชุมชนเทศบาลตำบลพิมาย

3. สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมายให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัย ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นจากการเติบโตของแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

ที่มา : ศศ.ดร.จิรัชญา มณีเนตร

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นจากการเติบโตของแหล่งท่องเที่ยว

1. ประชากร ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประชากรที่ทำการศึกษา ได้แก่ ผู้นำชุมชน มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และประชาชนในชุมชนเทศบาลตำบลพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

2.1 กลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์ คือ ผู้นำชุมชนและมักุเทศก์ท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลพินาย 1 คน เจ้าหน้าที่นำชมอุทยานประวัติศาสตร์พินาย 5 คน และยุวมักุเทศก์จากโรงเรียนพินายวิทยา จำนวน 20 คน รวมทั้งหมด 26 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

2.2 กลุ่มตัวอย่างสำหรับการสอบถาม ได้แก่ ประชาชนในชุมชนเทศบาลตำบลพินายด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 400 คน จากประชากรทั้งหมด 5,210 คน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547) โดยคำนวณจากสูตรทาโร ยามานะ (Yamane, 1970 : 725) ขนาดของความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N แทน ขนาดของประชากร

e แทน ความคลาดเคลื่อนของการสุ่ม

ตัวอย่างที่ยอมให้เกิดได้

แทนค่าตามสูตร

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

$$n = \frac{5,210}{1 + (5,210)(0.05)^2} = 371.48$$

เพื่อให้การวิจัยได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยจึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้นเองแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องซึ่งมีลักษณะ ดังนี้

3.1 แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ รายได้ และตำแหน่ง

ส่วนที่ 2 ความเป็นมา การพัฒนา และรูปแบบของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชน จากการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม

3.2 แบบสอบถาม ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ รายได้ และตำแหน่งการเป็นผู้นำของชุมชน

ส่วนที่ 2 การเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พินาย

ส่วนที่ 3 ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและสภาพสังคมของชุมชนเทศบาลตำบลพินาย

4. วิธีการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

4.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ

4.2 ศึกษาระเบียบวิธีการในการสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

4.3 นำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

4.4 นำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่ตรวจสอบแก้ไขแล้วไปจัดพิมพ์เป็นฉบับทดลอง

4.5 นำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Tryout) โดยนำแบบสัมภาษณ์ทดลองใช้กับผู้ช่วยผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ผู้ให้ข้อมูลของอุทยานประวัติศาสตร์พินาย อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 10 ชุด และนำแบบสอบถามทดลองใช้กับประชาชนในชุมชนเทศบาลเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 40 ชุด

4.6 นำแบบสอบถามมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.97

4.7 จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามฉบับจริง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

5.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการศึกษาภาคสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นจากการเติบโตของแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พิมายโดยมีวิธีการดังนี้

5.1.1 วิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนและมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในเทศบาลตำบลพิมาย เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวและรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

5.1.2 วิธีการสอบถามโดยใช้แบบสอบถามกับประชาชนในชุมชนเทศบาลตำบลพิมายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย และผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิต และสภาพสังคมของชุมชนเทศบาลพิมาย

5.1.3 วิธีการสังเกตโดยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ประกอบการสังเกต ได้แก่ เทปบันทึกเสียง และสมุดจดบันทึก

5.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ วารสาร นิตยสาร รายงานการวิจัย รายงานประจำปี วิทยานิพนธ์ เพื่อใช้ประกอบการวิจัย โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

5.2.1 สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

5.2.2 หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

5.2.3 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร

5.2.4 อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จังหวัดนครราชสีมา

6. ตัวแปรและการวัดตัวแปร

6.1 คุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่

เพศ ใช้การวัดมาตรฐานนามบัญญัติ (Nominal Scale) ประกอบด้วย ชายและหญิง

อายุ ใช้การวัดมาตรฐานเรียงลำดับ (Ordinal Scale) ประกอบด้วย 21-30 ปี 31-40 ปี 41-50 ปี 51-60 ปี และมากกว่า 60 ปี

ระดับการศึกษา ใช้การวัดมาตรฐานเรียงลำดับ (Ordinal Scale) ประกอบด้วย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปวช./ปวส./อนุปริญญา ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี

สถานภาพสมรส ใช้การวัดมาตรฐานนามบัญญัติ (Nominal Scale) ประกอบด้วย โสด สมรส หย่าร้าง

อาชีพ ใช้การวัดมาตรฐานนามบัญญัติ (Nominal Scale) ประกอบด้วย เกษตรกร ค้าขาย รับจ้าง นักเรียน/นักศึกษา ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ

รายได้ต่อเดือน ใช้การวัดมาตรฐานเรียงลำดับ (Ordinal Scale) ประกอบด้วย ต่ำกว่า 3,000 บาท 3,000-6,000 บาท 6,001-9,000 บาท 9,001-12,000 บาท และมากกว่า 12,000 บาท

ตำแหน่งการเป็นผู้นำของชุมชน ใช้การวัดมาตรฐานนามบัญญัติ (Nominal Scale) ประกอบด้วย ตำแหน่ง กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. และคณะกรรมการกลุ่มต่าง ๆ

6.2 การเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ใช้มาตรวัดแบบ Rating Scale ของ Likert

6.3 ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและสภาพสังคมชุมชนเทศบาลตำบลพิมาย ใช้มาตรวัดแบบ Rating Scale ของ Likert

7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

7.1 สถิติพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 104-106)

7.2 สถิติอนุมาน ได้แก่ F-test ใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) และการเปรียบเทียบพหุคูณ (Least Significant Test: LSD) (นิคม ดังคะพิภพ, 2543 : 75)

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ ตำแหน่งการเป็นผู้นำของชุมชน

1. เพศ ประชากรในการวิจัยในครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 66.5

2. อายุ ประชากรในการวิจัยในครั้งนี้ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 49.8

3. ระดับการศึกษา ประชากรในการวิจัยในครั้งนี้ส่วนใหญ่ระดับการศึกษาอยู่ในระดับปวช./ปวส./อนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 31.3

4. สถานภาพสมรส ประชากรในการวิจัยในครั้งนี้ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 54.3

5. อาชีพ ประชากรในการวิจัยในครั้งนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 33.8

6. รายได้ต่อเดือน ประชากรในการวิจัยในครั้งนี้ส่วนใหญ่มีรายได้ 6,001-9,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 33.0

7. ตำแหน่งการเป็นผู้นำของชุมชน ประชากรในการวิจัยในครั้งนี้ ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งในการเป็นผู้นำชุมชน คิดเป็นร้อยละ 82.1

1.2 การพัฒนาการทางด้านการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ปรากฏว่ามีการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมายมากที่สุดด้านวัฒนธรรม มีการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมายน้อยที่สุดด้านสังคม และมีการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมายอยู่ในระดับมาก

1.3 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุดในทุกด้าน คือ ด้านวางแผน ด้านการตัดสินใจ ด้านปฏิบัติการ ด้านผลประโยชน์ และด้านติดตามผล

1.4 การวิเคราะห์ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

การศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์พิมายมีผลกระทบของการท่องเที่ยว 2 ลักษณะ ได้แก่ ผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบ โดยแบ่งตามด้านต่าง ๆ คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม

1.5 แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมายให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมายจะต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืน

1.6 การเสนอแนะอื่นๆ

การพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย พบว่า ยังขาดการประชาสัมพันธ์ในเรื่องป้าย และการให้บริการผู้มาทัศนศึกษา ควรมีการพัฒนาให้มากกว่านี้

2. อภิปรายผล

2.1 การพัฒนาการทางด้านการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

ด้านเศรษฐกิจ การคมนาคมภายในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ได้แก่ ความสะดวกสบายด้านสาธารณูปโภค เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในช่วงฤดูร้อนจะมีจำนวนมากที่สุด รายได้จากการท่องเที่ยวมีมากขึ้น การคมนาคมสะดวกรวดเร็วขึ้น เพราะมีการขยายถนน ไฟฟ้า น้ำประปา ผลสรุปสอดคล้องกับสถิติพบแดง (2533) ได้ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชาวบ้าน คูเดื่อ ตำบลแจะระแม อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าการท่องเที่ยวส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างมาก โดยเฉพาะความเจริญในด้านสาธารณูปโภค

ด้านสังคม มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ได้แก่ การมีเวลาอยู่ร่วมกันภายในครอบครัว มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ได้แก่ สถานบ้านทิ้งและสถานบริการ เนื่องจากสถานบ้านทิ้งและสถานให้บริการมีเพิ่มมากขึ้นในวงจำกัด เพราะฉะนั้นในเขตเทศบาลจะไม่ค่อยมีสถานบ้านทิ้ง และสถานบริการไม่มาก

นัก เนื่องจากมีกฎหมายควบคุมอยู่ว่า การจะตั้งสถานบันเทิง และสถานบริการจะต้องห่างออกจากตัวเมืองไป 200 เมตร ผลการศึกษาไม่สอดคล้องกับ ดุทธิ อนุจรพันธ์ (2543) ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวต่ออำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า เนื่องจากปริมาณนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน มีมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ย่านการค้าและบริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่ที่ตั้ง อยู่บริเวณริมถนนสายหลัก ได้เปลี่ยนจากที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่การค้าและบริการซึ่งส่งผลให้เกิดการสร้างงานและสร้างรายได้แก่ประชากรในท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม จากปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นรวมทั้งการเข้ามาประกอบกิจการค้าขายและบริการของคนต่างถิ่น ทำให้จำนวนประชากรในเขตเทศบาลมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น

ด้านวัฒนธรรม มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ได้แก่ เทศกาลและงานประเพณี มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ได้แก่ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับวิถีชีวิตดั้งเดิม เนื่องจากชุมชนยังมีการจัดกิจกรรมเทศกาลประเพณีทุกประเพณีให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมประเพณีที่เก่าแก่ มีการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอย่างต่อเนื่อง แต่ก็มีมีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมบางอย่างให้สอดคล้องกับปัจจุบัน มีการจัดเทศกาลเที่ยวพิมาย สัปดาห์ที่ 2 ของเดือนพฤศจิกายนของทุกปี ประชาชนต่างอำเภอก็จะเข้าร่วมงานทำบุญงานเทศกาลพิมายด้วย สำหรับกิจกรรมบวงสรวงเทพเจ้า จะจัดขึ้นปีละ 1 ครั้ง ซึ่งถือเป็นพิธีกรรมความเชื่อ โดยผู้เข้าร่วมงานจะต้องนุ่งขาวห่มขาว มีการจัดงานทำบุญกลางบ้าน เพราะชุมชนจะพยายามอนุรักษ์ให้มีการกลับไปใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม สอดคล้องกับจิรภรณ์ นารอง (2549) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งในด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านสิ่งแวดล้อม มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดได้แก่ มลภาวะทางอากาศ เสียงและกลิ่น มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของจำนวนรถยนต์ เนื่องจากผลกระทบต่อ

ชุมชน คือ มลภาวะทางน้ำและกลิ่น จากโรงงานในอุตสาหกรรมที่อยู่โดยรอบ สอดคล้องกับดุทธิ อนุจรพันธ์ (2543) ได้ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า จำนวนประชากรในเขตเทศบาลมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้พื้นที่เกิดปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ คือ ปัญหาปัญหาน้ำเสียจากการปล่อยน้ำทิ้งของพื้นที่พักอาศัย อาคารพาณิชย์ และโรงแรมต่าง ๆ แต่ในเรื่องปัญหาของขยะนั้นทางอุทยานประวัติศาสตร์พิมายสามารถจัดการได้ และควบคุมได้ดี ซึ่งไม่สอดคล้องกับ ดุทธิ อนุจรพันธ์ (2543) ในเรื่องของปัญหาขยะที่มีปัญหาเพิ่มขึ้นจำนวนมากสำหรับในเรื่องทรัพยากรธรรมชาตินั้นภายในอุทยานประวัติศาสตร์พิมายยังสมบูรณ์ดี เนื่องจากทางชุมชนมีการอนุรักษ์ ประกอบด้วยกลุ่มอนุรักษ์ต้นไม้ และกลุ่มอนุรักษ์ลำน้ำมูล เทศบาลก็ให้การสนับสนุนในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตลอดมา เทศบาลช่วยกันเก็บกวาดถนนอยู่ตลอดเวลาไม่สอดคล้องกับพิเชฐ พิมลศรี (2536) ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวเดินป่า : ศึกษาเฉพาะกรณีของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การท่องเที่ยวเดินป่าในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผลเสียก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากขาดการควบคุมทรัพยากรธรรมชาติภายในพื้นที่

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ปรากฏว่า มีการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมายมากที่สุดด้านวัฒนธรรม มีการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมายน้อยที่สุดด้านสังคม และมีการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พิมายอยู่ในระดับมาก

2.2 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

ด้านวางแผน ชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมการวางแผนการดำเนินการท่องเที่ยว

ด้านการตัดสินใจ ชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ การร่วมลงมติ หรือลงความเห็นที่จะช่วยกันในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยว

ด้านปฏิบัติการ ชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 มีส่วนร่วมน้อยที่สุด ได้แก่ การเข้าร่วมบุญระ ช่อมแซม และก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

ด้านผลประโยชน์ ชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ การให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่เจ้าหน้าที่ของทางผู้นำชุมชนใน กิจกรรมทางการท่องเที่ยว

ด้านติดตามผล ชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ การติดตามประเมินผลการมีส่วนร่วมกิจกรรมสนับสนุนและ ส่งเสริมการท่องเที่ยว และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล การร่วมรณรงค์หรือประชาสัมพันธ์บอกกล่าวให้นักท่องเที่ยว รู้จักระมัดระวังในการอนุรักษ์ทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้คงสภาพเดิมให้นานและยั่งยืน

โดยภาพรวมของการจัดกิจกรรมของเมืองพินายจะ ประกอบด้วยเทศกาลเที่ยวเมืองพินาย มีเทศกาลแข่งเรือ มีการจัดกิจกรรมมินิไลน์แอนด้าชาวด์ อาจจะจัดมากกว่าเดือนละ 1 ครั้ง ทางอุทยานมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทาง ประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่อง มีเอกสารนำชมอุทยาน ประวัติศาสตร์พินายทั้งหมด 5 ภาษา นอกจากนี้ทางโรงเรียน พินายพิทยาคมยังมีบริการจัดการแสดงมินิไลน์แอนด้าชาวด์ กิจกรรมไลน์แอนด้าชาวด์ ซึ่งจะมีในวันเสาร์ที่ 2 ของทุกเดือน โดยคอนกลางคืนจะมีการร่วมรับประทานอาหารแบบขันโดก พร้อมทั้งชมการแสดง สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวอุทยาน ประวัติศาสตร์พินายนี้ ย่อมักทุเทศก์จะพาเดินเที่ยวสำรวจ บริเวณรอบ ๆ และจุดสำคัญทั้งหมดภายในตัวปราสาท ภายใน เวลา 1-2 ชั่วโมง โดยขึ้นแรกยวมักทุเทศก์จะแนะนำตัว ต่อจากนั้นจะพาเยี่ยมชมยังจุดสำคัญที่ได้จัดเตรียมไว้ไม่ว่าจะเป็น สะพานนาคราช ชมเทวสถานต่าง ๆ มีปรางค์สำคัญ ทั้งหมด 3 ปรางค์ ชมบรรณาลัย หรือว่านักท่องเที่ยวสนใจ บริเวณจุดไหนเป็นพิเศษก็จะมีการบรรยายแนะนำให้นักท่องเที่ยวแบบเป็นกันเอง เมื่อเดินเที่ยวชมครบทุกจุดแล้ว ยวมักทุเทศก์ก็จะแนะนำของฝากของเมืองพินาย ๆ พร้อมทั้ง กล่าวคำขวัญการนำเที่ยวสำหรับจำนวนยวมักทุเทศก์จะขึ้นอยู่กับ จำนวนของนักท่องเที่ยวว่า จะมีการวิเคราะห์ว่าจะเรียกใช้ ยวมักทุเทศก์กี่คนจึงจะเหมาะสมแต่โดยปกติจะใช้ยวมักทุเทศก์ ทำงานเป็นคู่จากรูปแบบกิจกรรมโดยรวมนั้นสอดคล้องกับ

การศึกษาของบริษัทวิทยารักษ์จำกัด (2541) ได้ทำการศึกษา วิจัย เรื่องแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อม เมืองเก่าพินาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์และปรับปรุง สภาพแวดล้อมในแนวทางพัฒนาเมืองพินายให้เป็นเมือง ประวัติศาสตร์และเป็นตัวอย่างในการพัฒนาเมืองเก่าแห่งอื่นๆ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับบริษัทมรดกโลกจำกัด (2542) ได้ ทำการศึกษาวิจัย สภาพแวดล้อมเมืองพินายและการวางแผนการอนุรักษ์และพัฒนา โดยการศึกษาใช้วิธีจากล่างขึ้นสู่ บน คือ ให้ประชาชนได้เป็นผู้มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา และแนวทางการพัฒนาด้วยตนเอง และรวบรวมข้อมูลมา วิเคราะห์ตามแนวทางหลักวิชาการ โดยคำนึงถึงความเป็นไป ได้มากที่สุด ในทางปฏิบัติ เพื่อการอยู่ร่วมกันของชุมชน ปัจจุบันกับเมืองโบราณอย่างเอื้ออำนวยต่อกัน ขั้นตอน การศึกษาจะใช้แบบสอบถามและการประชุมระดมความคิดเห็นทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชากรในท้องถิ่น

2.3 ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากการ พัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พินาย

ด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบด้านบวกมากที่สุด ได้แก่ การประกอบอาชีพหลัก อาชีพรอง รองลงมา มูลค่าราคาที่ดิน ในชุมชน สอดคล้องกับ ฤทธิ อนุจรพันธ์ (2543) ได้ศึกษา เรื่อง ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่ออำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้เกิด การสร้างงานและสร้างรายได้แก่ประชากรในท้องถิ่นทั้ง ทางตรงและทางอ้อม จากปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นรวมทั้ง การเข้ามาประกอบกิจการค้าขายและบริการของคนต่างถิ่น ทำให้จำนวนประชากรในเขตเทศบาลมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น สำหรับในด้านการถือกรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดินและการใช้ประโยชน์จากที่ดินไม่ได้ส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจมากนัก ผลกระทบด้านลบมากที่สุด ได้แก่ การใช้จ่ายในครอบครัว รองลงมา ปัญหาทางเศรษฐกิจ ร้อยละ 71-75 (ค่าเฉลี่ย 3.63) และการว่างงานของสมาชิก อนุรักษ์ สุวรรณดี (2538) ได้ ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคม จากการท่องเที่ยว แก่งกุดคู้ บ้านน้อย ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ทำให้ชาวบ้านมี อาชีพประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นอาชีพหลัก เพื่อทดแทน อาชีพเดิมคือการทำไร่ทำนา จากนั้นการท่องเที่ยวยังทำให้

ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น หนี้สินลดน้อยลง สามารถซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มมากขึ้น เมื่อชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น ก็ทำให้มีรายจ่ายมากขึ้นเช่นกัน เนื่องจากชาวบ้านต้องเพิ่มทุนในการประกอบอาชีพ นอกจากนั้นยังต้องซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคภายในครอบครัว ชาวบ้านมีงานทำเพิ่มมากขึ้น ภาวะการว่างงานในหมู่บ้านลดลง การอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่นลดน้อยลง

ด้านสังคม ผลกระทบด้านบวกมากที่สุด ได้แก่ การท่องเที่ยวสร้างงานสร้างอาชีพก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน รองลงมา การท่องเที่ยวเพิ่มความเจริญมาสู่หมู่บ้าน และความร่วมมือของชุมชน สอดคล้องกับ กิติพจน์ ประชุมแดง (2533 หน้า 97) ผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคม จากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชาวบ้าน คูเคื่อ คำบลแจระแม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ผลกระทบด้านเศรษฐกิจทำให้ชาวบ้านมีอาชีพประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น จากการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้นและมีรายจ่ายเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน ชาวบ้านมีการออมเงินเพิ่มมากขึ้น มีหนี้สินน้อยกว่าเดิม สำหรับการถือครองประโยชน์ในที่ดิน พบว่า ชาวบ้านถือครองประโยชน์จากที่ดินน้อยกว่าเดิม แต่ราคาของที่ดินนั้นเพิ่มสูงขึ้น ด้านแรงงาน ชาวบ้านส่วนใหญ่จะทำงานในหมู่บ้าน มีเพียงส่วนน้อยที่อพยพไปทำงานที่อื่น ชาวบ้านมีการบริโภคมากขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น และนอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังส่งผลกระทบต่อการลงทุนของชาวบ้าน ผลกระทบด้านลบมากที่สุด ได้แก่ การท่องเที่ยวทำให้คนท้องถิ่นถูกแย่งงานจากคนต่างถิ่น รองลงมา การท่องเที่ยวทำให้เกิดการศึกษาของประชาชนไม่สูงขึ้น และการท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม สอดคล้องกับ อรุณญา สุวรรณดี (2538) การอพยพเข้ามาแย่งอาชีพของคนในหมู่บ้านไม่สอดคล้องกับ กิติพจน์ ประชุมแดง (2533, หน้า 97) ผลกระทบในด้านแรงงานต่างถิ่น นั้นอยู่ในระดับน้อย สำหรับเรื่องการศึกษา และปัญหาอาชญากรรม สอดคล้องกับ กิติพจน์ ประชุมแดง (2533, หน้า 97) ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ด้านการศึกษาของเยาวชนนั้นอยู่ในระดับน้อย ผลกระทบทางด้านปัญหาสังคม พบว่า มีปัญหาในด้านการพนันและอาชญากรรมมากที่สุด รองลงมา คือ ปัญหาอาชญากรรม

ด้านวัฒนธรรม ผลกระทบด้านบวกมากที่สุด ได้แก่ การใช้ภาษาถิ่น รองลงมา การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับชีวิต และอาหารท้องถิ่น สอดคล้องกับ กิติพจน์ ประชุมแดง (2533, หน้า 97) ชาวบ้านมีการบริโภคมากขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น และนอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังส่งผลกระทบต่อการลงทุนของชาวบ้าน ผลกระทบด้านลบมากที่สุด ได้แก่ การท่องเที่ยวทำให้ความศรัทธาและความเชื่อดั้งเดิมเสื่อม สอดคล้องกับ กิติพจน์ ประชุมแดง (2533, หน้า 97) สำหรับด้านวัฒนธรรมประเพณี พบว่า การท่องเที่ยวทำให้มีการนำวัฒนธรรมเมืองเข้าสู่ชุมชนหมู่บ้านมากขึ้น การดำรงของชาวบ้านจึงเป็นแบบผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมเมือง

ด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบด้านบวกมากที่สุด ได้แก่ การท่องเที่ยวทำให้ชาวบ้านรักษาและหวงแหนสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รองลงมา ความสะอาดของห้องน้ำ ห้องส้วม สอดคล้องกับ อรุณญา สุวรรณดี (2538) ได้ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคม จากการท่องเที่ยวแก่กุดคู บ้านน้อย ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า ชาวบ้านยังให้ความสำคัญในการตระหนักถึงสภาพแวดล้อมบริเวณแก่งกุดคู และเห็นว่าจำเป็นต้องช่วยกันรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบให้มากขึ้น การพัฒนาท้องถิ่น ชาวบ้านให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน โดยมีการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรประชาชนขึ้นมาในหมู่บ้าน และมีหน่วยงานราชการให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี ผลกระทบด้านลบมากที่สุด ได้แก่ ความแออัดในการจัดสรรพื้นที่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว รองลงมา การท่องเที่ยวทำให้เกิดสิ่งปลูกสร้างที่คับบังทัศนียภาพอันสวยงาม และการท่องเที่ยวทำให้ขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับ Kyungmi Kim (2002) ได้ศึกษาเรื่อง The effects of tourism impacts upon quality of live of residents in the community พบว่า ผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่ส่งต่อชีวิตตามปกติสุขของชาวบ้านในชุมชนอย่างมาก การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของอุปทานในบริการสาธารณะ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีพัฒนาการในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการแสดงออกต่อสถานการณ์ดังเครียด ๆ ในขั้นตอนนี้คุณภาพชีวิตชาวบ้านสามารถคาดได้ว่าเริ่ม

อยู่ในช่วง การถดถอย (decline) และจะมีการพัฒนาชุมชนและชาวบ้านไปสู่สถานการณ์ใหม่ อย่างไรก็ตามเมื่อชุมชนเข้าสู่ช่วงการถดถอย (decline) ของการพัฒนาการท่องเที่ยว ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในวัตถุ และผลกระทบทางด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชุมชน โดยจะเริ่มสนใจในขีดความสามารถในการรองรับที่ทำให้เห็นว่าเมื่อการท่องเที่ยวเข้าสู่ช่วงความเจริญหรือขีดจำกัดสูงสุด คุณภาพชีวิตของชาวบ้านจะเริ่มเสื่อมลง นอกจากนี้เรื่องขยะที่เพิ่มขึ้นยังสอดคล้องกับ ฤทธิ อนุจรพันธ์ (2543) ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวต่ออำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า จำนวนของขยะภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นก่อให้เกิดเป็นปัญหาสำคัญ

โดยภาพรวมสรุปได้ว่าผลกระทบมีผลบวกในทั้ง 4 ด้านมากกว่าผลเสียที่ได้รับ เพราะชุมชนในอุทยานประวัติศาสตร์ให้ความร่วมมือในการพัฒนาเป็นอย่างดี นอกจากนี้ชุมชนยังได้รับการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างต่อเนื่อง โครงการความร่วมมือที่เยาวชนให้ความร่วมมืออย่างดี คือ โครงการยุวมัคคุเทศก์นำเที่ยวภายในอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับ ณ หทัย วิสุทธิ์นวัฒน์ (2545) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวแหล่งอารยธรรมเขมรในประเทศไทย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตามนโยบายของภาครัฐเป็นหลัก ทั้งนี้ยังมีเหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมที่ยังหลงเหลืออยู่ และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง โดยเฉพาะในเยาวชน โครงการนี้จึงเกิดขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางให้บริการข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้า การพักผ่อนหย่อนใจและแนะนำแหล่งท่องเที่ยวในปราสาทหิน ให้ผู้ที่มาเยือนสามารถสัมผัสถึงกลิ่นอายบรรยากาศในอดีตถ่ายทอดผ่านกาลเวลาสู่ปัจจุบัน จิรภรณ์ นารอง (2549) ที่สำคัญ คือ การได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากรัฐบาลในการส่งเสริมให้อุทยานประวัติศาสตร์เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ และชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชนและผู้นำหมู่บ้านเป็นอย่างดีสำหรับปัญหาที่พบมากที่สุด คือ การขาดความชัดเจนในการแบ่งอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวใน

พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งระหว่างศิลปินากับชุมชนและคัลิเมนต์ (Clements, 1993 : 1540) ได้ทำการศึกษาเรื่องความเข้าใจในผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อ The mississippi national river and recreation area พบว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจโลก ผลการวิจัยพบว่าประชาชนเห็นว่าการท่องเที่ยวช่วยให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบน้อยกว่าอุตสาหกรรมชนิดอื่นๆ และผลจากการวิจัยแสดงว่าการท่องเที่ยวมีผลดีมากกว่าผลเสีย นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะให้ท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญที่จะสนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์อย่างกลมกลืนระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

2.4 แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมายให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืน

ด้านเศรษฐกิจ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมายให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืน ควรมีการส่งเสริมให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและพัฒนาคุณภาพมากขึ้น เพื่อเพิ่มรายได้ให้ชุมชน การปรับปรุงพัฒนาสินค้าพื้นเมืองรวมถึงการบริการให้มีคุณภาพและมีเอกลักษณ์ และการร่วมมือกันของชุมชน เทศบาล และภาครัฐในการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมายอย่างต่อเนื่อง จิรภรณ์ นารอง (2549, หน้า 81-84) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า การมีส่วนร่วมสำหรับกิจกรรมสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญ

การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการร่วมกิจกรรมเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยว การเสนอความคิดเห็นร่วมกันชุมชนหรือองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อหาวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ซึ่งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพล ได้แก่ พหุชนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวของท้องถิ่น การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ แรงจูงใจทางเศรษฐกิจจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าของชุมชนที่สำคัญ คือ การได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากรัฐบาลในการส่งเสริมให้อุทยานประวัติศาสตร์เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ และชุมชนมีส่วนร่วมใน

การพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชนและผู้นำหมู่บ้านเป็นอย่างดี

ด้านสังคม แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมายให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืน ควรมีการจัดการ การควบคุม และจำกัดให้สถานบันเทิงอยู่ในเขตที่กำหนด การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลป้องกันและแจ้งข่าวอาชญากรรม และการศึกษาที่มีการพัฒนาความรู้ควบคู่กับคุณธรรม สอดคล้องกับ แมนสเปอร์เกอร์ (Mansperger, 1993, หน้า 990) ได้ทำการศึกษา เรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย พบว่า ผลกระทบจากการท่องเที่ยวมีอย่างกว้างขวาง พบว่า มูลค่าของการท่องเที่ยวมีมหาศาล ได้แก่ การโยกย้ายถิ่น และการล่มสลายของเครือญาติ และระบบอื่น ๆ ทางสังคม ไม่ว่าจะเป็น ความไม่เสมอภาค อาชญากรรม และการขาดเอกภาพ สำหรับแนวทางในการลดผลกระทบที่น่ากลัวเหล่านี้ จำเป็นต้องมีการจัดการเป็นขั้น ๆ เช่น จำกัดจำนวนการท่องเที่ยว รักษาแบบแผนเศรษฐกิจดั้งเดิมของสังคมเอาไว้ ควบคุมการค้าของนักท่องเที่ยวและจัดตั้งองค์กรท้องถิ่นในการปกครองดูแล เพื่อควบคุมการท่องเที่ยว

ด้านวัฒนธรรม แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมายให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืน ควรมีการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีและวิถีชีวิตดั้งเดิม การปรับเปลี่ยนและปรับปรุงกิจกรรมงานประเพณีต่างๆ ให้เหมาะสมทันสมัยแต่ยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์รูปแบบเดิม สอดคล้องกับ ฉหทัย วิสุทธิ์วรรัตน์ (2545) ได้ทำการศึกษา วิจัยเรื่อง ศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวแหล่งอารยธรรมเขมรในประเทศไทย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตามนโยบายของภาครัฐเป็นหลัก ทั้งนี้ยังมีเหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมที่ยังหลงเหลืออยู่ และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

ด้านสิ่งแวดล้อม แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมายให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืน ควรมีการรณรงค์ให้ชุมชน และเยาวชนมีจิตสำนึกในการรู้สึกหวงแหนและรักษาสีเขียว การทำความร่วมมือระหว่างชุมชนกับเทศบาลในการดูแลรักษาความสะอาดสถานที่ท่องเที่ยว และการจัดกิจกรรมต่างๆตลอดทั้งปีเพื่อการดูแล

รักษาและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมายในภาพรวมจะต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืน สอดคล้องกับ พิเชฐ พิมพ์ศรี (2536) ได้ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของการท่องเที่ยวเดินป่า : ศึกษาเฉพาะกรณีของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การท่องเที่ยวเดินป่าในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ท้องถิ่นได้มีโอกาสในการหารายได้พิเศษจากการท่องเที่ยว แต่ก็มีผลเสียทางด้านกายภาพยังขาดการควบคุม ขาดกฎข้อบังคับและระเบียบปฏิบัติที่จริงจังและต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนในบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์พิมายมีรายได้เพิ่มมากขึ้น แต่ก็มีรายจ่ายเพิ่มมากขึ้น ชาวบ้านมีการออมเงินเพิ่มมากขึ้น มีหนี้สินน้อยกว่าเดิม การถือครองประโยชน์ในด้านที่ดิน พบว่า ชุมชนมีการถือครองประโยชน์จากที่ดินน้อยกว่าเดิม แต่ราคาของที่ดินนั้นเพิ่มสูงขึ้น ด้านแรงงานส่วนใหญ่จะทำงานในชุมชน แต่ก็เริ่มมีแรงงานต่างถิ่นเริ่มอพยพเข้ามาทำธุรกิจการค้ามากขึ้น ทำให้มีแรงงานบางส่วนที่ว่างงานอยู่ เพราะฉะนั้นทางชุมชนจะต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนได้มีงานทำในท้องถิ่นมากขึ้น โดยการช่วยเหลือแรงงานในชุมชนและผลิตภัณฑ์ภายในชุมชนเป็นอันดับแรก

2. การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ด้านสังคม การส่งเสริมในด้านการท่องเที่ยวทำให้การศึกษาของประชาชนไม่สูงขึ้น และการท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ชุมชนควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุตรหลานได้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น โดยอาจจะเริ่มจากโครงการยุวมัคคุเทศก์เป็นหลัก โดยมีทุนสนับสนุนให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการนี้ได้มีการศึกษาต่อจากนั้นจัดทำโครงการสานเชื่อมสัมพันธ์รุ่นพี่รุ่นน้อง เพื่อการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้สำหรับปัญหาอาชญากรรม ชุมชนควรมีการประสานโครงการร่วมกับตำรวจ มีการจัดตั้งอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์เพื่อป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว

3. การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ด้านวัฒนธรรม มีผลกระทบในเรื่องของการบริโภควัฒนธรรมเมืองและเทคโนโลยีมากขึ้น

ชุมชนควรมีการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีและวิถีชีวิตดั้งเดิม การปรับเปลี่ยนและปรับปรุงกิจกรรมงานประเพณีต่างๆ ให้เหมาะสม ทันสมัยแต่ยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และรูปแบบเดิมเพื่อให้ประชาชนภายในชุมชนพิมายได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมที่ยังหลงเหลืออยู่ และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

4. การวิจัยครั้งนี้ พบว่าด้านสิ่งแวดล้อมจากผลกระทบในเรื่องน้ำเสีย และกลิ่นเหม็นจากโรงงานอุตสาหกรรมประชาชนควรประสานความร่วมมือกับโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อหาวิธีในการลดสถานะน้ำเสียและกลิ่น นอกจากนี้ชุมชนควรมีการณรงค์ให้ชุมชนและเยาวชนมีจิตสำนึกในการหวงแหนและรักษาสิ่งแวดล้อม การทำความร่วมมือระหว่างชุมชนกับเทศบาลในการดูแลรักษาความสะอาดสถานที่ท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดทั้งปี เพื่อการดูแลรักษาและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมภายในบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

5. การวิจัยครั้งนี้ พบว่าชุมชนยังขาดการประชาสัมพันธ์ ในเรื่องป้าย รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวใช้บริการของโครงการยุวมัคคุเทศก์ก่อนที่จะเลือกใช้มัคคุเทศก์จากภายนอก เนื่องจากยุวมัคคุเทศก์มีใบรับรองการอบรมอย่างเป็นมืออาชีพ และ โครงการนี้เป็นโครงการความร่วมมือของชุมชน ชุมชนควรมีการประสานความร่วมมือกับเทศบาลในการจัดทำป้ายโฆษณาในเรื่องการท่องเที่ยวให้มากขึ้น รวมถึงการประสานความร่วมมือจากจังหวัดนครราชสีมา ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเมืองพิมายให้มากขึ้น และชุมชนควรประสานความร่วมมือไปยังการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและแจ้งความประสงค์ในการประชาสัมพันธ์ในเรื่องของการส่งเสริม โครงการยุวมัคคุเทศก์ภายในชุมชน

6. การวิจัยครั้งนี้ พบว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์พิมายยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวในการท่องเที่ยวให้ถูกต้องและเหมาะสม รวมถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน เพราะฉะนั้นชุมชนและยุวมัคคุเทศก์ควรมีการแนะนำเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน รวมถึงข้อปฏิบัติข้อห้ามและมาตรการในการลงโทษ

ต่อนักท่องเที่ยวที่ชัดเจนและจริงจังเพื่อความสะอาดและการรักษาอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ให้คงสภาพดั้งเดิมให้ได้มากที่สุด

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ใกล้เคียงกับอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย เพื่อสร้างเครือข่ายพื้นที่การท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จะได้ทราบว่าชุมชนมีความต้องการในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับใดเพื่อกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมในการมีส่วนร่วมในการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์พิมายและพื้นที่ใกล้เคียง

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับความสำเร็จของโครงการร่วมมือยุวมัคคุเทศก์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย เพื่อที่จะสามารถพัฒนาโครงการและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของเทศบาลตำบลพิมาย ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวว่าเป็นอย่างไร จึงจะสามารถให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่นให้เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กรมสามัญศึกษา. (2541). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กิตติพงษ์ ประชุมแดง. (2533). ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม จากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชาวบ้านคู่มือ ตำบลแจะแม่อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, มหาสารคาม.
- จิรภรณ์ นารอง. (2549). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์. รายงานการศึกษาอิสระ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ชัยสิทธิ์ ดำรงวงศ์เจริญ. (2550). การจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาภูผายนต์ อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย มหาสารคาม, มหาสารคาม.
- เชิดศักดิ์ ฉายถวิลและคณะ. (2550). โครงการการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวอารยธรรมขอมในเขตพื้นที่อีสานใต้ กับประเทศกัมพูชา: ผ่านเส้นทางช่องสะง่า ถึง จังหวัดเสียมเรียบ. ศรีสะเกษ: กองทุนสนับสนุนการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
- ณทัย วิสุทธิวรรัตน์. (2545). ศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวแหล่งอารยธรรมขอมในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- ธิดา สารธา. (2541). น้ำทิพย์ปราสาทหินพิมาย. กรุงเทพฯ: สีดา.
- นคร สำนึกทิพย์. (2545). คู่มือเข้าชมปราสาทหินพิมาย. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- นิคม ดังคะพิภพ. (2543). การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม และการออกแบบทางการศึกษา. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- บุญเลิศ จิตต์วัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์จำกัด.
- บริษัทมรดกโลกจำกัด. (2542). สภาพแวดล้อมเมืองพิมายและการวางแผนการอนุรักษ์และพัฒนา. กรุงเทพฯ.
- บริษัทวิทยารักษ์จำกัด. (2541). เรื่องแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าพิมาย. กรุงเทพฯ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุริยาสัน.
- พิเชฐ พิมพ์ศรี. (2536). ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงเดินป่า : ศึกษาเฉพาะกรณีของ อำเภอแม่เฒ่า จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พิมพ์พรณ สุจาริมพงศ์. (2549). มัคคุเทศก์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ภาคภูมิ น้อยวัฒน์. (2549). ผอ.อุทยานแห่งชาติปราสาทหิน. อนุสาร อสท, 47 (1), 56-68.
- สายสุนีย์ สิงห์ศักดิ์. (2548). “โครงการสถานสัมพันธ์ฯ เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน.” แหล่งท่องเที่ยวในเมืองไทย ที่เป็นมรดกโลก.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2547). ข้อมูลสรุปฐานข้อมูลบูรณาการ, กันยายนที่ 22 สิงหาคม 2549, จาก <http://cedio.nesdb.go.th/>
- สำนักงานรัฐมนตรี. (2544). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549. กรุงเทพฯ: กรูสภาคข่าว.
- อุดม บัวศรีและคณะ. (2539). รายงานการวิจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. สถาบันวิจัยและพัฒนา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- อรัญญา สุวรรณดี. (2538). ผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคม จากการท่องเที่ยวแก่ผู้ดูแลบ้านน้อย ตำบลเชียงคาน

อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. ปรินุญนิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
ฤทธิ์ อนุจรพันธ์. (2543). ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่ออำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

Clements, Christine Jo. (1993). **The Perceived Impacts of Tourism on the Mississippi National River and Recreation Area (Recreation Areas, Minnesota)** [CD-ROM]. *Dissertation Abstracts International*. 54 (4); 1540 ; October.

Kyungmin, Kim. (2002). **The Effects of Tourism Impacts upon Quality of Live of Residents in the Community**. USA.

Mansperger, M. C. (1993). **The Impacts of Tourism among Cultural Minorities (Micronesia, Minorities)** [CD-ROM]. *Dissertation Abstracts International*. 54 (3) : 990: September.

Yamane, T. (1970). **Statistics : An Introductory Analysis**. Tokyo: Harper International Edition.

WTO (World Tourism Organization). (2006). Retrieved July 24, 2006, from <http://www.worldtourism.org/>